

Հ Ա Ղ Ո Ր Դ Ո Ւ Մ

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ 2018 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 9-Ի ԱՐՏԱՀԵՐԹ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ընդհանուր ակնարկ

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություններն անցկացվել են 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ին՝ «Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի (այսուհետ՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք) 104-րդ հոդվածի 1-ին մասում նախատեսված ժամկետում:

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրությունների նախապատրաստումն ու կազմակերպումն իրականացվել է Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրք սահմանադրական օրենքն (այսուհետ՝ Ընտրական օրենսգիրք) ընդունվել է 2016 թվականի մայիսի 25-ին, որում 12.07.2016թ-ին, 29.10.2016թ-ին, 24.05.2018թ-ին և 28.06.2018թ-ին կատարվել էին փոփոխություններ և լրացումներ:

Ընտրական օրենսգրքում ամրագրված են այնպիսի իրավակարգավորումներ, որոնք ապահովում են լիակատար թափանցիկություն ընտրական գործընթացների բոլոր փուլերի նկատմամբ: Մասնավորապես՝

ա/ ընտրողների ռեգիստրը որոնման հնարավորությամբ մշտապես հրապարակված է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայքում,

բ/ ընտրողների ցուցակներն ըստ ընտրական տեղամասերի ներբեռնման հնարավորությամբ հրապարակվում են համացանցում.

գ/ քվեարկությունից անմիջապես հետո տեղամասային կենտրոնում ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց տրամադրվում է տեղեկանք յուրաքանչյուր ընտրողի մասնակցության մասին.

դ/ քվեարկության ամբողջ ընթացքը և քվեարկության արդյունքների ամփոփման գործընթացը տեսանկարահանվում և հեռարձակվում է համացանցով՝ ուղիղ ժամանակային ռեժիմում.

ե/ քվեակության սենյակում ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց ազատ տեղաշարժի որևէ սահմանափակում չի կիրառվում.

զ/ քվեակության սենյակում ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձինք գրեթե առանց սահմանափակման իրականացնում են տեսանկարահանում և ձայնագրում.

է/ համացանցում ներբեռնման հնարավորությամբ հրապարակվում են ընտրողների ստորագրած ցուցակները և մեկ ամսից ավելի շարունակվում են կայքում զետեղված մնալ:

ը/ քվեարկությունից հետո ամփոփման նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց տրամադրվում են քվեարկության արդյունքների արձանագրությունից քաղվածքներ:

թ/ համացանցում հրապարակվում է քվեարկության բոլոր արդյունքներն ըստ ընտրական տեղամասերի:

ժ/ ընտրողների գրացումն իրականացվում է տեխնիկական սարքավորումների կիրառմամբ, որոնք բացառում են կրկնաքվեարկության ցանկացած հնարավորություն, տրամադրում է տեղեկանք տեխնիկական սարքավորմամբ գրանցված ընտրողների վերաբերյալ:

ժա/ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նիստերը կայքում հեռարձակվում են ուղիղ ժամանակային ռեժիմում:

Ընտրական օրենսգրքը սահմանում է վերոհիշյալ բոլոր ինստիտուտների միաժամանակյա գործողությունը, ապահովելով ընտրական գործընթացի բոլոր մասնակիցների համար լիակատար վերահսկողություն և ըստ անհրաժեշտության ընձեռելով խախտված իրավունքների լիակատար պաշտպանության իրականացում:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 16-րդ հոդվածին և 104-րդ հոդվածի 5-րդ մասին համապատասխան քվեարկությունը կազմակերպելու և քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու նպատակով հանրապետության տարածքում կազմավորվել է թվով 2010 ընտրական տեղամաս, որից 12-ը՝ քրեակատարողական հիմնարկներում (հիմք՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի 5-րդ մասը, 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասը և 18-րդ հոդվածի 1-ին մասը):

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 78-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխան Հայաստանի Հանրապետությունում կազմավորված է 13 ընտրական տարածք՝ 4-ը Երևանում, 9-ը մարզերում:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 36-րդ հոդվածին և 44-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ մասերին համապատասխան կազմավորվել է ընտրական հանձնաժողովների եռաստիճան համակարգ՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով, տարածքային ընտրական հանձնաժողովներ և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներ:

Հայաստանի Հանրապետությունում կազմավորված է ընդհանուր թվով 38 տարածքային ընտրական հանձնաժողով՝ 10-ը՝ Երևան քաղաքում և 28-ը՝ հանրապետության մարզերում:

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրությունների ժամանակ ընտրությունների ողջ գործընթացը կազմակերպել և վերահսկել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

Ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով հավատարմագրվել և Ազգային ժողովի ընտրությունների նախապատրաստման, անցկացման, արդյունքների ամփոփման ընթացքում դիտորդական առաքելություն են իրականացրել թվով 8 միջազգային և օտարերկրյա կազմակերպությունների՝ ԵԱՀԿ ժողովրդավարական հաստատությունների և մարդու իրավունքների գրասենյակ (ԺՀՄԻԳ), Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողով (ԵԽԽՎ), ԵԱՀԿ Խորհրդարանական վեհաժողովի, Եվրոպական խորհրդարանի, ԱՊՀ դիտորդական առաքելության, ԱՊՀ Միջխորհրդարանական վեհաժողովի, ՄԻԼԲԱ (Ազատության և ժողովրդավարության նախաձեռնությունների աջակցություն) և Ի ԷՆ Ի ԷՄ Օ (Ընտրությունները մշտադիտարկող կազմակերպությունների եվրոպական ցանց) կազմակերպություններին ընդհանուր թվով 505 միջազգային դիտորդներ, ինչպես նաև 22 տեղական հասարակական կազմակերպությունների՝ 17.813 դիտորդներ, տեղական 70 զանգվածային լրատվության միջոցի 1200 ներկայացուցիչ, և 31 օտարերկրյա զանգվածային լրատվության միջոցի 80 ներկայացուցիչ: Այցելուի կարգավիճակով տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներ են այցելել և հետևել քվեարկության և քվեարկության արդյունքների ամփոփման գործընթացին Հայաստանի Հանրապետությունում հավատարմագրված դիվանագիտական և հյուպատոսական ներկայացուցչությունների 77 և այլ պետությունների Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովների թվով 26 ներկայացուցիչներ:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կազմերում ընդգրկված են եղել ընդհանուր թվով 20.012 քաղաքացիներ, իսկ ընդհանուր թվով 4.132 քաղաքացիներ մասնագետի կարգավիճակով իրականացրել են ընտրողների գրանցումն իրականացնող տեխնիկական սարքավորումների աշխատանքի կազմակերպումը:

Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրության քվեարկությունը տեղի է ունեցել 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ին, իսկ էլեկտրոնային եղանակով արտերկրից իրականացվող քվեարկությունը կազմակերպվել է 2018 թվականի նոյեմբերի 30-ից Երևանի ժամանակով 08:00-ից մինչև դեկտեմբերի 2-ը ժամը 20:00-ն: Էլեկտրոնային եղանակով քվեարկելու իրավունք ունեցող 729 քաղաքացիներից էլեկտրոնային եղանակով քվեարկությանը մասնակցել է 504-ը:

Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրության քվեարկության նախնական արդյունքները հրապարակվեցին 2018 թվականի դեկտեմբերի 10-ին, իսկ վերջնական արդյունքները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հրապարակել է՝ 2018 թվականի դեկտեմբերի 16-ին:

Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրության կազմակերպումն ու անցկացումը

ա) Նորմատիվ որոշումների ընդունում

Ընտրական օրենսգրքի համաձայն մի շարք ընտրական իրավահարաբերություններ առավել մանրակրկիտ կանոնակարգելու համար անհրաժեշտություն է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից նորմատիվ որոշումների ընդունումը: Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգիրքն ընդունվել է 2016 թվականի մայիսի 25-ին, ապա բոլոր նորմատիվ որոշումները ընդունված էին, սահմանված կարգով գրանցված Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության կողմից և հրապարակված Հայաստանի Հանրապետության նորմատիվ գերատեսչական ակտերի տեղեկագրերում:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի բոլոր որոշումները զետեղվել են հանձնաժողովի պաշտոնական կայքում, իսկ դրանցով իրականացվող կանոնակարգումները հաշվի են առնվել ընտրական գործընթացի մասնակիցների համար ուղեցույցներ պատրաստելիս:

բ) Մասնագիտական դասընթացների կազմակերպում

Ընտրական օրենսգրքի 41-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն.

«Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի կազմում կարող են ընդգրկվել ընտրական իրավունք ունեցող և ընտրական հանձնաժողովում ընդգրկվելու որակավորման վկայական ունեցող անձինք»:

Նույն հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն. «Ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացներ ընտրական հանձնաժողովների անդամության թեկնածուների համար կազմակերպում և անցկացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ իր սահմանած կարգին համապատասխան: Դասընթացները կազմակերպվում են Երևանում և մարզերում տարին առնվազն մեկ անգամ՝ քաղաքացիների դիմումների, կուսակցությունների ներկայացրած ցուցակների հիման վրա: Ներկայացված ցուցակներում ընդգրկված, ինչպես նաև դիմում ներկայացրած անձինք մասնակցում են մասնագիտական դասընթացներին՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից նախապես հրապարակված գրաֆիկին (օր, ժամ, վայր) համապատասխան: Նշված անձինք կարող են մասնակցել ստուգարքին՝ անկախ դասընթացին մասնակցելու հանգամանքից՝ հրապարակված գրաֆիկին համապատասխան: Որակավորման վկայականները տրվում են ստուգարքի հիման վրա: Ստուգարքն անցկացվում է համակարգչային կամ թեստային ստանդարտ եղանակով: Դասընթացների, ստուգարքի ընթացքին կարող են հետևել

զանգվածային լրատվության միջոցների, հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները:»:

2018 թվականի ընթացքում ընտրական հանձնաժողովների անդամության թեկնածուների համար ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացների պլանավորումը խիստ դժվար էր, քանզի ընտրական օրենսգիրքը բարեփոխելու նպատակով ընթանում էին ակտիվ աշխատանքներ և միանշանակ է, որ դասընթացները պետք է կազմակերպվեին նոր իրավակարգավորումների առկայության պայմաններում: Նշվածով պայմանավորված Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը սպասում էր ընտրական օրենսգրքի փոփոխությունների ընդունմանը, որպեսզի կազմակերպեր 2018 թվականի համար նախատեսված դասընթացները: Միայն 2018 թվականի հոկտեմբերի 30-ին պարզ դարձավ, որ փոփոխությունները չեն ընդունվելու և արտահերթ ընտրությունները կազմակերպվելու են 2016 թվականի մայիսի 25-ին ընդունված օրենսգրքի կանոնակարգումներին համապատասխան:

Հայաստանի Հանրապետության նախագահի 2018 թվականի նոյեմբերի 1-ի «Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություն նշանակելու մասին» թիվ ՆՀ-475-Ն հրամանագրով Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրությունը նշանակվեց 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ին:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 44-րդ հոդվածի համաձայն տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում Ազգային ժողովում խմբակցություն ունեցող կուսակցությունները (կուսակցությունների դաշինքները)՝ նշանակելու էին երկուական անդամ, ինչպես նաև հիմք ընդունելով այն օրենսդրական պահանջը, ըստ որի Ազգային ժողովում խմբակցություն ունեցող կուսակցությունները տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամներ կարող էին առաջադրել միայն որակավորման վկայական ունեցող քաղաքացիներին, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 2018 թվականի նոյեմբերի 1-ից մինչև նոյեմբեր 11-ը կազմակերպել և անցկացրել է ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացներ: Նշված դասընթացներին մասնակցելու համար կուսակցությունների կողմից ներկայացվել էր 8519 հայտ: Կազմակերպված դասընթացներին մասնակցել են 6620 քաղաքացիներ, որոնցից 6007-ին ստուգարքի արդյունքում շնորհվել են որակավորման վկայականներ: Դասընթացի բոլոր մասնակիցները նախապես տեղեկացվել են դասընթացների կազմակերպման վայրի և ժամի մասին, այդ տեղեկությունները զետեղվել են նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում: Ստուգարքներն անցկացվել են գրավոր թեստերի միջոցով և գնահատման փուլում բացառվել է սուբյեկտիվիզմով պայմանավորված ցանկացած մոտեցում, գրավոր թեստերի հարցաշարն իր ճիշտ պատասխաններով ևս զետեղված է եղել համացանցային կայքում: Դասընթացներն անցկացվել են Երևան քաղաքում և

հանրապետության բոլոր քաղաքներում: Դասընթացների կազմակերպման և անցկացման, ստուգարքի հանձնման և որակավորման վկայականներ շնորհելու գործընթացը որևէ անձի կողմից չի վիճարկվել:

Չնայած աշխատանքի մեծ ծավալներին, այդուհանդերձ ստուգարքների արդյունքներն ամփոփվեցին և որակավորման վկայական ստացած քաղաքացիները չունեցան որևէ խոչընդոտ հանձնաժողովներում նշանակվելու առումով: Ավելին, Ազգային ժողովում խմբակցություն ունեցող կուսակցություններն (կուսակցությունների դաշինքներն) ունեցան անհրաժեշտ քանակի կադրեր տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կազմերը համալրելու համար:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կազմավորումից հետո իրականացվեց նաև նշված հանձնաժողովների անդամների ուսուցումը: Նշված ուսուցման կազմակերպման համար ժամանակահատվածը խիստ սահմանափակ էր, քանզի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներն արտահերթ ընտրությունների դեպքում կազմավորվում են քվեարկության օրվանից 18 օր առաջ: Կազմակերպված ուսուցման ընդհանուր տևողությունը կազմեց 12 օր, իսկ ուսուցմանը մասնակցեցին տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների շուրջ 16.500 անդամներ: Կազմակերպված դասընթացներին ապահովվեց շուրջ 83 տոկոս մասնակցություն, ինչն իրառամամբ նախադեպը չունեցող ակտիվություն էր, որը պայմանավորված էր նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի և Ազգային ժողովում խմբակցություն ունեցող կուսակցությունների (կուսակցությունների դաշինքների) արդյունավետ համագործակցությամբ: Դասընթացի բոլոր մասնակիցներին տրամադրվեցին տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների համար մշակված ուղեցույցներ:

գ) Տեխնիկական սարքավորումների կիրառումը ընտրական գործընթացում

Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրությունների ժամանակ 1998 տեղամասերում գործարկվեցին 4.000 տեխնիկական սարքավորումներ:

2018 թվականի նոյեմբերի 23-ից սկսվեցին տեխնիկական սարքավորումների անհրաժեշտ քանակի ստուգման և կոմպլեկտավորման աշխատանքները: Ստուգվեցին շուրջ 4500 տեխնիկական սարքավորում, վերացվեցին առանձին տեխնիկական և ծրագրային թերությունները, մի շարք սարքավորումների պարագայում փոխարինվեցին շարքից դուրս եկած փոքր մարտկոցները, ստուգվեցին 1551 անխափան սնուցման սարքավորումները և 1500 երթուղիչները:

2018 թվականի դեկտեմբերի 15-ից մինչև 30-ը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իրականացրեց ընտրողների գրանցումն իրականացնող տեխնիկական սարքավորումները սպասարկող մասնագետների և ընտրությունների ժամանակ տեխնիկական սարքավորումների սպասարկման և մասնագետների

աջակցման կենտրոնի թվով 132 քաղաքացիների ուսուցումը: Երևան քաղաքում և հանրապետության մարզերում 12 օրվա ընթացքում կազմակերպվեց և անցկացվեց տեխնիկական սարքավորումները սպասարկող շուրջ 4.550 մասնագետների ուսուցում և ստուգարք:

Տեխնիկական սարքավորումները, սահմանված կարգի համաձայն ունեին քվեարկության մասնակիցներին հաշվառելու, կրկնակի գրանցումը բացառելու ծրագրային հագեցվածություն: Թվով 1426 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում օգտագործվել են մեկից ավելի տեխնիկական սարքավորումներ (850-ում օգտագործվել են 2-ական տեխնիկական սարքավորում, 576-ում՝ 3-ական տեխնիկական սարքավորում), որոնց աշխատանքը եղել է սինքրոնիզացված, ինչը հնարավորություն է տվել ընտրողին գրանցվել տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում օգտագործվող տեխնիկական սարքավորումներից յուրաքանչյուրով՝ բացառելով նաև նույն ընտրողի կրկնակի գրանցման հնարավորությունը մյուս տեխնիկական սարքավորման միջոցով:

Տեխնիկական սարքավորումների մեջ ներբեռնվող՝ էլեկտրոնային եղանակով կազմված ընտրողների ցուցակը քվեարկության օրվանից 5 օր առաջ, լիազոր մարմնի կողմից տրամադրվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հատուկ ծրագրային ապահովմամբ կազմակերպել է ընտրողների էլեկտրոնային ցուցակների բաժանումն՝ ըստ տարածքային ընտրական հանձնաժողովների սպասարկման տարածքների, և ներբեռնումը տեխնիկական սարքավորումների հիշողության կրիչների վրա, ինչպես նաև պատահական ընտրանքի սկզբունքով իրականացրել է այդ կրիչներում առկա տեղեկատվության ստուգումը:

Ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգի համաձայն՝ քվեարկության ավարտից հետո, տեխնիկական սարքավորումների հիշողության կրիչներում առկա ընտրությունների մասնակցության և ընտրողների մատնահետքերը պարունակող տեղեկատվությունը ներմուծվել է համակարգիչներ և Ընտրական օրենսգրքով սահմանված ժամկետների պահպանմամբ փոխանցվել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը Ազգային ժողովի ընտրության նախնական արդյունքները հրապարակելուց ոչ ուշ, քան 72 ժամ հետո, հատուկ համակարգչային ծրագրի միջոցով, ամփոփել է տեխնիկական սարքավորումներից դուրս բերված տվյալները և հրապարակել հանձնաժողովի համացանցային կայքում:

Ընտրողների գրանցումն իրականացնող տեխնիկական սարքավորումը սպասարկող մասնագետների համար Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից պատրաստվել և հրապարակվել է առանձին ձեռնարկ և հուշաթերթ: Պատրաստվել և հրապարակվել է տեղեկատվական բնույթի պաստառ, հանրային իրազեկման 2 տեսահոլովակ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում 2018

թվականի դեկտեմբերի 5-ին կազմակերպվել է տեխնիկական սարքավորումների, տեղամասային կենտրոններում տեղադրվող տեսախցիկների աշխատանքի, հանձնաժողովում գործածվող ծրագրային ապահովման միջոցների ցուցադրում-փորձարկում:

Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի ընտրություններին 1998 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում օգտագործված թվով 4000 տեխնիկական սարքավորումներից խնդիրներ են ծագել ընդամենը 39 տեխնիկական սարքավորման գործարկման հետ: Մասնավորապես, տարբեր տեխնիկական պատճառներով խափանվել և նորերով են փոխարինվել ընդամենը՝ 33 տեխնիկական սարքավորում, որոնցից 17-ը քվեարկության նախորդ օրը, իսկ 16-ը քվեարկության օրը:

Թվով 3428 տեխնիկական սարքավորում աշխատել են սինքրոնիզացված և ընդամենը 21 տեխնիկական սարքավորման պարագայում են խնդիրներ ծագել, որոնք անհապաղ լուծում են ստացել: Առկա չի եղել որևէ դեպք, երբ դադարեցվի տեխնիկական սարքավորման աշխատանքը:

Արդյունքում, քվեարկության օրը, բոլոր 1998 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում ընտրողների գրանցումն իրականացվել է տեխնիկական սարքավորումների միջոցով և քվեարկության ավարտից հետո բոլոր տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում տպվել են տեխնիկական սարքավորման միջոցով գրանցված ընտրողների վերաբերյալ՝ Ընտրական օրենսգրքի 68-րդ հոդվածով սահմանված տեղեկանքները:

դ) Հանրային իրազեկում և հրապարակայնություն

Ընտրական օրենսգրքի 51-րդ հոդվածի 14-րդ մասի համաձայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մշակում և հրապարակում է ուսումնական նյութեր՝ ընտրական հանձնաժողովների անդամների, մասնագետների, թեկնածուների, վստահված անձանց, դիտորդների և ընտրողների համար:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից հրապարակվել է 13 ուղեցույց՝ ուսումնական ձեռնարկ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամների, վստահված անձանց, դիտորդների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների համար, նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման կարգի վերաբերյալ, էլեկտրոնային քվեարկության իրականացման կարգի և ժամկետների վերաբերյալ, ուղեցույց վատ տեսողության պատճառով քվեարկությանը մասնակցելու դժվարություններ ունեցող ընտրողների համար (նշված ուղեցույցը հրապարակվել է նաև բրոյան այբուբենով), քվեարկության արդյունքների ամփոփման կարգի վերաբերյալ, տեխնիկական սարքավորումներն սպասարկող մասնագետների համար: Նշված ուղեցույցներից 1-ը հրապարակվել է նաև օտարալեզու (անգերեն) տարբերակով: Հրատարակվել է 6 տեղեկատվական բնույթի

պաստառ, 5 հանրային իրազեկման հոլովակ: Հրապարակվել է նաև քվեարկության կարգի պարզաբանման վերաբերյալ պաստառ ժամկետային զինծայառողների համար, որն առաքվել է զորամասեր:

Հաշվի առնելով քվեակարգի առանձնահատկությունները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մշակեց քվեարկության կարգի երկու ուղեցույց, որոնք տպագրվեցին 300.000 տպաքանակով և տրամադրվեցին ընտրողներին հանրային սննդի, առևտրի օբյեկտների միջոցով, հանրային տրանսպորտում, կամավորականների, տարածքային ընտրական հանձնաժողովների անդամների, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների դասընթացների մասնակիցների ջանքերով: Հարկ է նկատել, որ բոլոր ուսումնադիդակտիկ նյութերը հրապարակվելուց հետո տեղադրվում էին նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում և դրանց մասին տրվում էին մամուլի հաղորդագրություններ:

Ընտրություններին մասնակցող բոլոր կուսակցություններին, կուսակցությունների դաշինքներին, դիտորդական առաքելություն իրականացնող միջազգային և տեղական կազմակերպություններին, հավատարմագրված զանգվածային լրատվության միջոցներին տրամադրվել են ընտրական օրենսգրքեր և ուղեցույցներ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ կազմակերպվել են բազմաթիվ ասուլիսներ, հրապարակվել են հոդվածներ և հարցազրույցներ, հեռարձակվել են հեռուստահաղորդումներ:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը անցկացրել է պարբերական հանդիպումներ և քննարկումներ ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների, կուսակցությունների դաշինքների և հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ: Առկա չէ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից ընդունված որևէ պարզաբանում կամ որոշում, որը նախապես մանրամասն քննարկված չլիներ նշված սուբյեկտների հետ, լսված չլիներ նրանց կարծիքն ու առաջարկությունները:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն առանձին ուշադրության առարկա էր դարձրել քվեարկության մասնակցության խթանումը և ընտրակաշառքի անթույլատրելիությունն ու մերժումը: Նշվածով պայմանավորված նախապատրաստվեց հոլովակ քվեարկության մասնակցության խթանման վերաբերյալ, որում առաջին անգամ կիրառվեց նաև ներառական էլեմենտ: Մշակվեց ընտրակաշառքի անթույլատրելիության վերաբերյալ պաստառ, որը տեղադրվեց նաև կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայքում: Մշակված պաստառները փակցված էրն 2010 ընտրական տեղամասերում, հանրապետության ամբողջ տարածքում առկա էր նշված պաստառով 84 արտաքին գովազդային վահանակ, իսկ Երևան քաղաքի լուսադիոդային էկրաններին ցուցադրվում էր պաստառի էլեկտրոնային տարբերակը: Ընտրակաշառքի անթույլատրելիության հետ կապված

հրապարակվեց երկու ռադիո-ուղերձ, որոնք պարբերաբար ներկայացվում էին ռադիոէթերում:

Մշակվեց և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին տրամադրվեց 80.000 կրծքանշան առաջին անգամ քվեարկության մասնակիցներին տրամադրելու համար, ինչպես նաև հատուկ ուղեցույց այդ նպատակով: Ընտրական գործընթացի մասնակիցների համար մշակվեց նաև 3000 կաչուն ժապավեն քվեի կարևորության կազախոսներով:

Քվեարկության օրը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի մամուլի սրահում կազմակերպվել է ընտրական ամբողջ գործընթացը լուսաբանող շուրջօրյա բրիֆինգ, որին մասնակցել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամները և աշխատակազմի աշխատակիցներն, ինչպես նաև ընտրական գործընթացում առանձին գործառույթներ իրականացնող պետական այլ մարմինների ներկայացուցիչներ: Նմանատիպ բրիֆինգի կազմակերպման նպատակն էր իրականացնել ընտրական գործընթացի լիակատար թափանցիկության և լուսաբանման ապահովումը:

Ընտրական օրենսգիրքը սահմանում է այն անձանց շրջանակն, ովքեր կարող են մասնակցել Կենտրոնական և տարածքային ընտրական հանձնաժողովների նիստերին: Ընտրական հանձնաժողովների նիստերը հրավիրվել և անցկացվել են Ընտրական օրենսգրքի հիմնարար սկզբունքներին՝ (հրապարակայնություն, թափանցիկություն) համապատասխան: Բոլոր նիստերի վերաբերյալ առկա են եղել հրապարակային ծանուցումներ, նիստերն անցկացվել են բաց, առկա չէ գեթ մեկ դեպք, երբ որևէ իրավասու անձի թույլ չի տրվել մասնակցել հանձնաժողովների նիստերին: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի էլեկտրոնային քվեարկության արդյունքների ամփոփման նիստն ուղիղ եթերով հեռարձակվել է գրեթե բոլոր հեռուստաընկերությունների կողմից:

Ընտրությունների հրապարակայնության և թափանցիկության, ընտրական գործընթացի նկատմամբ հանրային վստահության, ընտրողների իրազեկման մակարդակի բարձրացման ապահովման ճանապարհին կարևորելով տեղեկատվության հասանելիությունը առաձնակի ուշադրություն է դարձվել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայքի թարմացման աշխատանքներին:

Կայքի միջոցով հնարավոր էր ծանոթանալ ընտրական հանձնաժողովների տնօրինության տակ գտնվող ողջ տեղեկատվությանը, ընտրական օրենսդրությանը, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից ընդունված իրավական ակտերին, ընտրական գործընթացներին վերաբերող միջոցառումներին: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայքում տեղադրված է ընտրողների ռեգիստրը՝ որոնման հնարավորությամբ:

Ընտրական օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան մշակված և գործարկված ծրագրային միջոցներով ապահովվել է՝

- տարածքային ընտրական հանձնաժողովների անդամության թեկնածուների տվյալները մուտքագրելու, ըստ տարբեր տվյալների որոնելու, ֆիլտրելու, տվյալների ելքային փաստաթղթի ձևավորման (Excel-ի աղյուսակներ) և տարածքային ընտրական հանձնաժողովների անդամների տվյալները կայքում հրապարակելու հնարավորությունը,

- նախապատվության քվեակարգով քվեարկության իրականացման նպատակով էլեկտրոնային քվեաթերթիկի ձևավորման, քվեարկության գաղտնիության ապահովման, նախապատվությամբ քվեարկելու, քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու, արդյունքների ելքային փաստաթղթի ձևավորման հնարավորությունները,

- ըստ ընտրական տեղամասերի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահների և քարտուղարների պաշտոնների բաշխման իրականացումը՝ օգտագործելով պատահականության և Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ սահմանված որակական չափանիշներին համապատասխան ընտրանքի հնարավորությունը.

- վարչական վարույթներով ծանուցումների կազմակերպումը:

Արտերկրից առցանց քվեարկության նպատակով գործարկվել է էլեկտրոնային եղանակով քվեարկության համակարգը, որն իր մեջ ընդգրկում է կողավորման միջոցները, էլեկտրոնային քվեաթերթիկի ձևավորումը, օգտվողների (առցանց քվեարկելու իրավունք ունեցողների) գրանցումը, գրանցված օգտվողների կողմից սեփական կողերի ներմուծումը, նրանց կողմից էլեկտրոնային քվեարկության իրականացումը, քվեարկության գաղտնիության ապահովումը, քվեարկության արդյունքների ամփոփումը, ելքային փաստաթղթի ձևավորումը, արդյունքների հրապարակման հնարավորությունը:

Նախագծվել, մշակվել և ներդրվել են քվեարկության օրը տարածքային ընտրական հանձնաժողովներից էլեկտրոնային եղանակով ստացված տվյալների առցանց հրապարակման հնարավորություններ՝ գրաֆիկական և ըստ տեղամասերի աղյուսակավորման տեսքով Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի տեղեկատվական կենտրոնում և համացանցային կայքում, ինչպես նաև այդ տվյալները հեռուստաընկերություններին անմիջականորեն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ցանցից փոխանցման ծրագրա-տեխնիկական միջոցներ:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայքից հնարավոր դարձավ հետևել տեղամասային կենտրոններում տեղադրված տեսախցիկների առցանց հեռարձակմանն, ավելի քան 1501 տեղամասերից:

ե) Թեկնածուների առաջադրումը, գրանցումը

Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրություններին առաջադրվել է 9 կուսակցություն և կուսակցությունների 2 դաշինք: Ընտրություններին առաջադրված 9 կուսակցությունները և կուսակցությունների 2 դաշինքները գրանցվել են Ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

Ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների և կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակներում ընդգրկված ընդհանուր թվով 1.484 թեկնածուներից մերժվել է միայն մեկ թեկնածուի գրանցում, բացառապես գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը չներկայացնելու պատճառաբանությամբ:

Ընտրական օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն. «Համապետական ընտրական ցուցակը կարող է ունենալ երկրորդ մաս, որում, սույն հոդվածի 6-րդ մասին համապատասխան, կարող են ընդգրկվել ընտրություններին նախորդող վերջին մարդահամարի տվյալներով առավել մեծ թվով մշտական բնակչություն ունեցող առաջին չորս ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներ»:

Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրություններին մասնակցող երեք կուսակցության («Լուսավոր Հայաստան» կուսակցություն, «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցություն, «Օրինաց երկիր» կուսակցություն) և կուսակցությունների մեկ դաշինքի (Իմ քայլը կուսակցությունների դաշինք) ընտրական ցուցակներն են ունեցել երկրորդ մասեր, որոնցում ընդգրկված են եղել 12 թեկնածուներ:

Ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների (կուսակցությունների դաշինքների) համապետական ընտրական ցուցակներում ընդգրկված 1484 թեկնածուներից 1287-ը ընդգրկված են եղել նաև տարածքային ցուցակներում:

զ) Նախընտրական քարոզչություն, քարոզչության ֆինանսավորում

Ընտրական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի համաձայն՝ նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածը սկսվում է կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցման համար Ընտրական օրենսգրքով սահմանված ժամկետի վերջին օրվան հաջորդող 7-րդ օրը և ավարտվում քվեարկության օրվանից մեկ օր առաջ:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում սահմանված ժամկետներում հրապարակված են եղել՝

- նախընտրական միջոցառումների համար անվճար տրամադրվող դահլիճների և այլ շինությունների ցանկը (ընդհանուր թիվը 817, այդ թվում՝ 28-ը Երևանում).

- քարոզչական պաստառներ փակցնելու համար առանձնացված անվճար տեղերի ցանկը (ընդհանուր թվով 914, այդ թվում՝ 216-ը Երևանում).

- հեռուստառադիոընկերությունների կողմից տրամադրվող վճարովի եթերաժամի մեկ րոպեի գինը:

Ըստ նախապես ներկայացված հայտերի Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իրականացրել է հինգ քառակուսի մետրը գերազանցող մակերեսով արտաքին գովազդային վահանակների բաշխումը ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների և կուսակցությունների դաշինքների միջև:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ սահմանվել է հանրային ռադիոյից և հանրային հեռուստատեսությունից ընտրություններին մասնակցող կուսակցություններին, կուսակցությունների դաշինքներին անվճար և վճարովի եթերաժամ տրամադրելու կարգը և ժամանակացույցը:

Նախընտրական քարոզչության համար Ընտրական օրենսգրքով սահմանված բոլոր միջոցառումների կազմակերպման նախապատրաստական աշխատանքները կատարված են եղել մինչև նախընտրական քարոզչության մեկնարկը, ինչն ապահովել է բոլոր թեկնածուների համար հավասար պայմաններ և հնարավորություններ հենց նախընտրական քարոզչության մեկնարկի առաջին իսկ օրվանից:

Նախընտրական քարոզչությունն ընթացել է ակտիվ, մրցակցային: Նախընտրական հավաքների, խոսքի և տեղաշարժվելու ազատության որևէ սահմանափակում չի արձանագրվել:

Ընտրական օրենսգրքի 20-րդ հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ Հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը հաստատել և հրապարակել է վերգետնյա եթերային հեռարձակում իրականացնող հեռուստաընկերությունների, ռադիոընկերությունների կողմից նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածում ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների, կուսակցությունների դաշինքների համար հավասար պայմանների ապահովման գնահատման մեթոդաբանությունը:

Հանձնաժողովը հանրային հեռուստաընկերության և հանրային ռադիոընկերության եթերից օգտվելու հնարավորությունն ավելի մատչելի դարձնելու նպատակով հանրային հեռուստաընկերության վճարովի եթերաժամի մեկ րոպեի գինը սահմանել է 48.000 դրամ (ներառյալ ԱԱՀ), ի տարբերություն 2017թ. ԱԺ 2 ընտրությունների, երբ այն սահմանվել էր 60.000 դրամ (ներառյալ ԱԱՀ): Իսկ հանրային ռադիոյի վճարովի եթերաժամի մեկ րոպեի գինը մնացել է անփոփոխ՝ 2000 դրամ (ներառյալ ԱԱՀ):

Անվճար կարգով տրամադրված ընդհանուր եթերաժամանակը կազմել է՝ 660 րոպե հանրային ռադիոյի եթերում, 330 րոպե հանրային հեռուստաընկերության եթերում: Ընդ որում նշված ժամանակից իրականում օգտագործվել է 369 րոպե 38 վայրկյան հանրային ռադիոյի եթերում, 317 րոպե 38 վայրկյան հանրային հեռուստաընկերության եթերում:

Վճարովի կարգով տրամադրված ընդհանուր եթերաժամանակը կազմել է 12.114 ռուպե 33 վայրկյան, այդ թվում ռադիոընկերություններում 2.279 ռուպե 13 վայրկյան, հեռուստաընկերություններում 9.835 ռուպե 20 վայրկյան:

Հեռուստառադիոընկերությունների հաղորդումներում՝ բացառությամբ լրատվական թողարկումների, ընդհանուր տևողությունը կազմել է 30.057 ռուպե, այդ թվում ռադիոընկերություններում 9.772 ռուպե, հեռուստաընկերություններում 20.285 ռուպե:

Հեռուստառադիոընկերությունների լրատվական թողարկումներում նախընտրական քարոզչության լուսաբանման ընդհանուր տևողությունը կազմել է 16.261 ռուպե, այդ թվում ռադիոընկերություններում 2.126 ռուպե, հեռուստաընկերություններում 14.135 ռուպե:

2018թ. դեկտեմբերի 9-ի ՀՀ ԱԺ արտահերթ ընտրությունների նախընտրական քարոզչության վճարովի կարգով տրամադրվող եթերաժամանակի սակագնի սահմանման և անփոփոխության օրենսդրական պահանջների, ինչպես նաև եթերաժամանակի ոչ խտրական տրամադրման սկզբունքի խախտումներ չեն արձանագրվել:

Նախընտրական քարոզչությանը վերաբերող դիմում-բողոքներ չեն ստացվել նաև պետական մարմիններից, հասարակական և միջազգային կազմակերպություններից, զանգվածային լրատվամիջոցներից և քաղաքացիներից: Սակայն, Հանձնաժողովը միաժամանակ նշում է նաև, որ 2018թ. դեկտեմբերի 10-ին վարչական վարույթ է հարուցել «Ռադիո Հայ» ընկերության նկատմամբ՝ ՀՀ ընտրական օրենսդրությամբ արգելված ժամանակահատվածում քարոզչական բնույթի հաղորդում հեռարձակելու համար:

Հանձնաժողովի կողմից նշվել է, որ՝ Հայաստանի Հանրապետությունում առաջին անգամ Հայաստանի հանրային հեռուստաընկերության կողմից կազմակերպվեց և իրականացվեց քաղաքական բանավեճ՝ 2018թ. դեկտեմբերի 9-ի ՀՀ ԱԺ արտահերթ ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների և կուսակցությունների դաշինքների (ընտրացուցակների առաջին համարները ներկայացված անձանց) միջև:

Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրությունների նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացրել է Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայությունը:

Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություններում գրանցված 9 կուսակցությունները և կուսակցությունների 2 դաշինքները սահմանված կարգով բացել են նախընտրական հիմնադրամներ:

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայությունը, ինչպես և պահանջվում է Ընտրական օրենսգրքի 28-րդ հոդվածի 1-ին մասով, նախընտրական քարոզչությունն սկսվելուց հետո՝ 10-րդ, ինչպես նաև ընտրությունների արդյունքների ամփոփման համար Ընտրական օրենսգրքով սահմանված ժամկետից ոչ ուշ, քան 3 օր առաջ

կուսակցություններից և կուսակցությունների դաշինքներից ստացել է իրենց նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների և դրանց օգտագործման վերաբերյալ հայտարարագրերը և հայտարարագրերում ամրագրված ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերը (պայմանագրեր, վճարման հանձնարարագրեր, հաշիվ ապրանքագրեր և այլ ֆինանսական փաստաթղթեր): Միաժամանակ, վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայությունը կուսակցությունների և կուսակցությունների դաշինքների նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների և հիմնադրամներից կատարված ծախսերի վերաբերյալ, երեք աշխատանքային օրը մեկ, տեղեկանքներ է ստացել Կենտրոնական բանկից, որտեղ բացված են եղել նախընտրական հիմնադրամներ:

Ուսումնասիրելով նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների և դրանց օգտագործման վերաբերյալ հայտարարագրերը և հայտարարագրերին կից փաստաթղթերը, դրանց տվյալները համադրելով Կենտրոնական բանկից ստացած տեղեկատվության հետ՝ վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայությունը կազմել է ամփոփ տեղեկանք և հայտարարագրերը ստանալուց հետո եռօրյա ժամկետում ներկայացրել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին, որը հրապարակվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում:

Վերահսկողական այս գործառույթն իրականացվել է հրապարակայնության և թափանցիկության պայմաններում: Բացի այն, որ կուսակցությունների և կուսակցությունների դաշինքների նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների և դրանց օգտագործման վերաբերյալ հայտարարագրերը, բանկից ստացած տեղեկանքները և վերջիններիս ուսումնասիրության արդյունքում վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայության կողմից կազմած ամփոփ տեղեկանքը հրապարակվել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում, այդ գործընթացի նկատմամբ անմիջական վերահսկողություն իրականացնելու հնարավորություն են ունեցել Ազգային ժողովում գործող խմբակցությունների կողմից նշանակված աուդիտորի որակավորում ունեցող մեկական աուդիտորներ: Պետք է նշել, բոլոր խմբակցությունները օգտվել են Ընտրական օրենսգրքի ընձեռած այդ հնարավորությունից:

Նախընտրական քարոզչության ընթացքում արձանագրված առանձին խախտումները վերաբերել են արգելված վայրերում քարոզչական պաստառներ փակցնելուն կամ այլ մասնավոր դեպքերի, որոնք որևէ ազդեցություն չեն ունեցել ընտրության արդյունքի վրա: Նշված դեպքերի վերաբերյալ ներկայացված դիմումները, ինչպես նաև զանգվածային լրատվության միջոցներով ներկայացվող հաղորդումները կամ տեղեկությունները հանդիսացել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի և տարածքային ընտրական հանձնաժողովների ուսումնասիրման և քննարկման առարկա:

Է) Քվեարկություն

Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի ընտրությունների անցկացման նպատակով հանրապետության տարածքում կազմավորվել է թվով 2010 ընտրական տեղամաս, որից 12-ը քրեակատարողական հիմնարկներում:

Քվեարկության օրը, առավոտյան ժամը 7.00-ին 1998 տեղամասային կենտրոններում կայացել են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նիստերը և ժամը 8.00-ին բացվել են տեղամասային կենտրոններն ու սկսվել է քվեարկությունը:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կազմերում ընդգրկված թվով 20.099 քաղաքացիներից և որպես մասնագետ ներգրավված 4.132 քաղաքացիներից քվեարկության օրը բացակայել են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի 94 անդամներ:

Ընտրական օրենսգրքի 64-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն.

«Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի հանձնարարությամբ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների և քվեարկությանը ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց ներկայությամբ մասնագետը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով ստուգում է տեխնիկական սարքավորումների աշխատանքը, մուտքագրում է ընտրական տեղամասի նույնականացման տվյալները և տպում է տվյալ տեխնիկական սարքավորման միջոցով գրանցված ընտրողների բացակայությունը հավաստող տեղեկանք: Տեղեկանքը սոսնձվում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում»:

Ընդհանուր թվով 4000 տեխնիկական սարքավորումներից մոտ 37-ը տեխնիկական պատճառներով պայմանավորված չեն տպել նշված տեղեկանքը (համեմատության համար նշեմ, որ 2017թ-ին այդ թիվը 73 էր): Հարկ է նկատել, որ ընդամենը 5 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում, որտեղ եղել է մեկական տեխնիկական սարքավորում նշված տեղեկանքն ընդհանրապես չի տպվել, քանզի մյուս դեպքերում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում օգտագործվել են մեկից ավելի տեխնիկական սարքավորումներ և գրանցված ընտրողների բացակայությունը հավաստող տեղեկանքները տպվել են մյուս տեխնիկական սարքավորումների միջոցով:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը ժամը 9.00-ին, տեղեկություններ է հրապարակել ընտրությունների ընթացքի մասին: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը ժամը 12.00-ից սկսած՝ մինչև ժամը 21.00-ն, երեքժամյա պարբերականությամբ՝ ըստ ընտրական տարածքների, մարզկենտրոնների և ընտրական տարածքի՝ 10.000-ից ավելի ընտրող ունեցող համայնքների և Երևան քաղաքի հրապարակել է տեղեկություններ մինչև նախորդ ժամը քվեարկությանը մասնակցած ընտրողների թվի վերաբերյալ: Քվեարկությանը մասնակցած

ընտրողների թվի մասին տեղեկությունների հրապարակումից հետո դրանք ըստ ընտրական տեղամասերի տեղադրվել են հանձնաժողովի համացանցային կայքում:

Քվեարկությունն անցել է հանգիստ և խաղաղ մթնոլորտում:

Քվեարկության օրը հանրապետության 2010 ընտրական տեղամասերում միասին վերցրած ընտրական գործընթացին հետևել են ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների, կուսակցությունների դաշինքների թվով 27.311 վստահված անձ, ընտրական տեղամասեր են այցելել ընդհանուր թվով 13.117 միջազգային և տեղական դիտորդներ, այցելուներ, զանգվածային լրատվության միջոցի 1.117 ներկայացուցիչներ: 2010 ընտրական տեղամասերից 1982 տեղամասերում արդյունքների ամփոփմանը հետևել են ընդհանուր թվով 24.714 դիտորդներ, այցելուներ ու զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցիչներ:

Ընտրական օրենսգիրքը սահմանել էր կանոնակարգումներ, համաձայն որի դիտորդի կողմից որևէ թեկնածուի, ընտրություններին մասնակցող որևէ կուսակցության աջակցելու, ինչպես նաև դիտորդի և զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցչի կողմից սույն օրենսգրքի պահանջներն այն եղանակով խախտելու դեպքում, որն էապես խաթարում է ընտրական հանձնաժողովի բնականոն աշխատանքը կամ քվեարկության բնականոն ընթացքը, ընտրական հանձնաժողովի նախագահը կարող է դիտորդին հեռացնել հանձնաժողովի նիստից, իսկ քվեարկության օրը՝ տեղամասային կենտրոնից՝ ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն 2/3-ով ընդունված որոշմամբ (հոդված 31, մաս 5, 8): Ընտրական հանձնաժողովի նախագահը կարող է վստահված անձին հեռացնել հանձնաժողովի նիստից, իսկ քվեարկության օրը՝ տեղամասային կենտրոնից՝ ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն 2/3-ով ընդունված որոշմամբ (հոդված 34, մաս 4): Եթե քվեարկության սենյակում գտնվող դիտորդների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների թիվն այնքան է, որ ակնհայտորեն խաթարում է քվեարկության բնականոն ընթացքը, ապա տեղամասային ընտրական հանձնաժողովն իրավասու է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն 2/3-ով ընդունված որոշմամբ սահմանելու քվեարկության սենյակում միաժամանակյա գտնվելու իրավունք ունեցող դիտորդների և զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների առավելագույն թիվը (հոդված 65, մաս 7):

Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրությունների ժամանակ 2010 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներից և որևէ մեկի կողմից այս իրավանորմերը չեն կիրառվել:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում և տարածքային ընտրական հանձնաժողովներում վստահված անձանց իրավունքների իրականացմանը խոչընդոտելու կամ վերջիններիս լիազորությունները սահմանափակելու վերաբերյալ

դիմումներ չեն ստացվել: Քվեարկության օրը եղել են որոշ ահազանգեր, որոնք ստուգման արդյունքում հերքվել են: Վստահված անձանց կողմից տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում գրառում կատարելն արգելելու մասին ևս որևէ բողոք տարածքային ընտրական հանձնաժողովները չեն ստացել: Այդ կապակցությամբ եղել են եզակի թվով ահազանգեր, որոնցով ձեռնարկվել են անհրաժեշտ գործողություններ և խնդիրները կարգավորվել են:

ը) Քվեարկության արդյունքերի ամփոփում

Քվեարկության օրը ժամը 20:00-ին փակվել են բոլոր 2010 ընտրական տեղամասերը և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներն ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով սկսել են քվեարկության արդյունքների ամփոփման նիստերը:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները, Ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով, քվեարկության ավարտից հետո՝ 12 ժամվա ընթացքում, ավարտել են քվեարկության արդյունքների ամփոփումը:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը ոչ ուշ, քան քվեարկության հաջորդ օրը, ժամը՝ 00.00-ից սկսած իրականացրել է քվեարկության արդյունքների աղյուսակավորում՝ ըստ ընտրական տեղամասերի՝ իր պաշտոնական կայքում հրապարակելով ընտրությունների նախնական արդյունքներն՝ ըստ յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասի տվյալների: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի պաշտոնական կայքով ռեալ ժամանակի մեջ հնարավոր էր հետևել ընտրության արդյունքների ամփոփմանը՝ ստանալով յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասի տվյալները: Ընտրության արդյունքների ամփոփման ամբողջ գործընթացն իրականացվել է բաց և թափանցիկ:

Ընտրական տեղամասերի շուրջ 97%-ից ավելիում վստահված անձինք, դիտորդները, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչները ներկա են գտնվել քվեարկության արդյունքերի ամփոփման ողջ գործընթացին: 2010 ընտրական տեղամասերից 1501-ում քվեարկության արդյունքերի ամփոփման ողջ գործընթացին հնարավոր էր հետևել առցանց՝ տեղամասային կենտրոններում տեղադրված տեսախցիկների միջոցով: Հարկ է նկատել, որ ընտրություններին մասնակցող բոլոր կուսակցությունները, կուսակցությունների դաշինքներն ունեին ավելի լայն հնարավորություններ տեսախցիկներից օգտվելու համար:

Առկա չէ որևէ բողոք կամ նույնիսկ ահանգանգ, որ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում ներկա լինելու իրավունք ունեցող անձանց պահանջով նրանց չի տրվել ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների արձանագրությունից քաղվածք՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի և քարտուղարի ստորագրություններով և հանձնաժողովի կնիքով:

Եթե տեխնիկական սարքավորումն անխափան աշխատել է քվեարկության ընթացքում, ապա Ազգային ժողովի ընտրությունների ժամանակ տեխնիկական սարքավորման միջոցով տպվում է տեղեկանք, որում նշվում են տարածքային ընտրական հանձնաժողովի և ընտրական տեղամասի համարները, տեխնիկական սարքավորման միջոցով գրանցված ընտրողների հերթական համարը համապատասխան ընտրական տեղամասի ընտրողների ցուցակում: Տեղեկանքը պետք է պարունակի նշում այն ընտրողների վերաբերյալ, որոնց գրանցումն իրականացվել է անձը հաստատող փաստաթղթի տվյալները ստեղծաշարով տեխնիկական սարքավորման մեջ ներմուծելու միջոցով:

Տեղեկանքը տպելու անհնարինության դեպքում այդ մասին համապատասխան գրառում է կատարվում գրանցամատյանում:

Տեղեկանքի մեկ օրինակը, ստորագրված տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից և կնքված հանձնաժողովի կնիքով, տեղադրվում է պարկում:

Տեղեկանքի մեկական օրինակ, ստորագրված տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից և կնքված հանձնաժողովի կնիքով, ըստ պահանջի տրամադրվում է ամփոփման նիստին ներկա գտնվող թեկնածուներին, դիտորդներին և ընտրություններին մասնակցող կուսակցության մեկական վստահված անձի:

Նշված տեղեկանքը չտպագրվելու կամ իրավասու անցանց չտրամադրվելու որևէ դեպք առկա չի եղել:

թ) Քվեարկության մասնակած ընտրողների ստորագրած ցուցակների հրապարակում

Ընտրական օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 3.1-րդ մասի համաձայն.

«Ազգային ժողովի ընտրությունների ժամանակ տարածքային ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության հաջորդ օրը՝ ժամը 12.00-ից սկսած, իրականացնում է ընտրողների ցուցակների սկանավորում, որին կարող են հետևել ընտրական հանձնաժողովների անդամները, թեկնածուները, վստահված անձինք, դիտորդները և զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչները:

Ընտրողների ցուցակները սկանավորվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով և չափորոշիչներին համապատասխան այնպես, որ տվյալ ընտրական տեղամասի ընտրողների ցուցակում ընտրողի հերթական համարը, ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը, հաշվառման վայրի հասցեն, ինչպես նաև ընտրողի ստորագրության, ընտրողների գրանցման համար պատասխանատու հանձնաժողովի անդամի անհատական կնիքի համար նախատեսված սյունակները լինեն տեսանելի:

Ընտրողների սկանավորված ցուցակները ոչ ուշ, քան սկանավորման աշխատանքներն սկսվելուց 24 ժամ հետո պաշտոնապես հրապարակվում և

ներբեռնելու և, ըստ ընտրական տեղամասերի, որոնման հնարավորությամբ տեղադրվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում»:

Ընտրողների ստորագրված ցուցակները սահմանված կարգով և վերջնաժամկետից ավելի քան երկու ժամ առաջ տեղադրվել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համացանցային կայքում: Նշվածի մասին հրապարակայնորեն իրազեկվել է հանրությունը՝ մամուլի հաղորդագրություններ տարածելու միջոցով:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 16-րդ մասի համաձայն՝ օրենսգրքով սահմանված իրավասու անձը կարող է ներկայացնել այլ անձի փոխարեն քվեարկելու մասին դիմում համապատասխան տարածքային ընտրական հանձնաժողով քվեարկության հաջորդ օրը ժամը 12.00-ից մինչև քվեարկության օրվանից հետո երրորդ օրը՝ ժամը 11.00-ն:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքում սահմանված ժամանակահատվածում, անգամ այդ ժամանակահատվածից հետո, տարածքային ընտրական հանձնաժողովներում, ինչպես նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում չի ստացվել որևէ դիմում այլ անձի փոխարեն քվեարկելու մասին, այդ կապակցությամբ զանգվածային լրատվության միջոցներում ևս առկա չէ որևէ հրապարակում կամ հիշատակում:

Ժ) Քվեարկության արդյունքերի վերահաշվարկ

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն. «Ընտրություններին մասնակցող կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուն կամ համայնքի ղեկավարի կամ ավագանու անդամի թեկնածուն կամ վստահված անձը, եթե նրանք ներկա են եղել ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների ամփոփմանը, ինչպես նաև տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը՝ ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունում քվեարկության արդյունքների ամփոփման կարգի վերաբերյալ հատուկ կարծիք ունենալու մասին գրառում կատարելու դեպքում, իրավունք ունեն սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում բողոքարկելու տվյալ ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքները՝ տարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացնելով ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին (այսուհետ՝ վերահաշվարկ) դիմում:»

Թվով 8 տարածքային ընտրական հանձնաժողովներում (թիվ 8, 9, 16, 21, 23, 34, 35, 38) ներկայացվել է ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի վերաբերյալ 13 դիմում: Ներկայացված դիմումներից 12-ը ներկայացվել են ընտրություններին մասնակցող երեք կուսակցությունների ընտրական ցուցակներում ընդգրկված թեկնածուների կողմից և մեկը «Հայ Յեղափոխական դաշնակցություն» կուսակցության վստահված անձի կողմից: Ներկայացված 12 դիմումներից 6-ը ներկայացվել են «Լուսավոր Հայաստան» կուսակցության

ընտրական ցուցակի թեկնածուների կողմից, 5-ը՝ «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության ընտրական ցուցակի թեկնածուների կողմից, 1-ը՝ «Հայ Յեղափոխական դաշնակցություն» կուսակցության ընտրական ցուցակի թեկնածուի կողմից:

«Հայ Յեղափոխական դաշնակցություն» կուսակցության վստահված անձի դիմումը բավարարվել է և իրականացվել քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկ (թիվ 16/3 ընտրական տեղամաս):

Ընտրություններին մասնակցող երեք կուսակցությունների ընտրական ցուցակներում ընդգրկված թեկնածուների կողմից ներկայացված 12 դիմումներով վերահաշվարկի մասին դիմում ներկայացրած պատգամավորի թեկնածուներից 11-ը ներկա չեն եղել ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների ամփոփմանը, մեկ դիմում ներկայացվել է նաև օրենքով սահմանված վերջնաժամկետի ավարտից հետո:

«Լուսավոր Հայաստան» կուսակցության ընտրական ցուցակի թեկնածուներից մեկի դիմումը, ով ներկա է գտնվել տեղամասային կենտրոնում արդյունքներն ամփոփելիս, բավարարվել է և վերահաշվարկվել են թիվ 16/8 ընտրական տեղամասի քվեարկության արդյունքները:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի պահանջների հաշվառմամբ վերոհիշյալ՝ ընտրություններին մասնակցող երեք կուսակցությունների ընտրական ցուցակներում ընդգրկված թեկնածուների կողմից ներկայացված թվով 11 դիմումներով պահանջները մերժվել են, սակայն տարածքային ընտրական հանձնաժողովները սեփական նախաձեռնությամբ իրականացրել են վերահաշվարկ հաշվի առնելով նաև նշված դիմումատուների մատնանշած ընտրական տեղամասերը: Բացի նշված դիմումներից տարածքային ընտրական հանձնաժողովները, սեփական նախաձեռնությամբ վերահաշվարկներ են իրականացվել նաև թիվ 1, 10, 14, 15, 25, 37 տարածքային ընտրական հանձնաժողովներում: Ընդհանուր առմամբ վերահաշվարկվել են 57 ընտրական տեղամասերի (թիվ 1/9, 1/17, 1/20, 8/13, 8/18, 8/19, 9/2, 9/4, 9/12, 9/14, 9/18, 9/33, 9/39, 9/43, 9/52, 9/60, 10/9, 10/10, 10/12, 10/18, 10/19, 10/20, 10/23, 10/30, 10/35, 10/52, 14/24, 14/27, 14/39, 14/55, 14/57, 15/14, 15/29, 16/3, 16/8, 16/24, 16/32, 16/35, 21/13, 21/14, 23/12, 23/35, 23/36, 23/37, 25/14, 25/49, 34/35, 34/53, 35/37, 37/38, 38/22, 38/38, 38/41, 38/42, 38/46, 38/47, 38/53) արդյունքներ, որոնց արդյունքում թվով 35 տեղամասերում նախապես արձանագրված քվեարկության արդյունքները որևէ փոփոխություն չեն կրել, թվով 22 տեղամասերում արձանագրվել են ոչ էական բնույթի, աննշան փոփոխություններ պայմանավորված վավեր կամ անվավեր քվեթերթիկների ճանաչման հետ: Հարկ է նկատել, որ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն տարածքային ընտրական հանձնաժողովը վերահաշվարկն իրականացվում է ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների ամփոփման համար՝ օրենսգրքով սահմանված պահանջներին համապատասխան՝ այսինքն, վերահաշվարկվում են բոլոր արդյունքները: Միայն մեկ դեպքում է, որ իրականացված վերահաշվարկի արդյունքում հայտնաբերվել է իրավախախտում: Թիվ 16/3 ընտրական տեղամասի (քաղաք Արմավիր) քվեարկության արդյունքների

վերահաշվարկի ժամանակ պարզվել է, որ արձանագրությամբ ամրագրված ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների կողմ ձայները որևէ փոփոխության չեն ենթարկվել, սակայն «Լուսավոր Հայաստան» կուսակցության տարածքային ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածու Ն. Խաչատրյանի օգտին քվեարկած 44 քվեաթերթիկները տեղադրվել էին մեկ կողմ ձայն ստացած Ա. Ավչինայի քվեաթերթիկների մեջ և արձանագրվել որպես վերջինիս ստացած 45 կողմ ձայն: Նշված հանգամանքը բացահայտվել է և թիվ 16 տարածքային ընտրական հանձնաժողովը համապատասխան հաղորդում է ներկայացրել դատախազություն:

Ժա) Ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների անվավեր ճանաչում

Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 12-րդ մասով սահմանված է ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների անվավեր ճանաչելու ինստիտուտը: Համաձայն նշված իրավադրույթի.

Ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու մասին դիմում ներկայացնելու իրավունք ունեն միայն՝

1) ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունը, ընտրություններին մասնակցող կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուն, համայնքի ղեկավարի կամ ավագանու անդամի թեկնածուն.

2) վստահված անձը, եթե քվեարկության օրը ներկա է գտնվել քվեարկության սենյակում կամ ներկա է գտնվել տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի արդյունքների ամփոփման նիստին.

3) համապատասխան տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը, եթե արձանագրությունում կատարել է գրառում հատուկ կարծիք ունենալու մասին:

Ուշագրավ է, որ նման իրավունք վերապահվում է թե ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունը (կուսակցությունների դաշինքին), և թե ընտրություններին մասնակցող կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուին: Ի դեպ բնավ պարտադիր չէ նրանց կողմից տեղամասային կենտրոնում ներկա գտնվելու հանգամանքը:

Ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ որևէ դիմում չի ներկայացվել:

Ժբ) Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում խախտումների վերաբերյալ գրառումներ

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 14-րդ մասի համաձայն. «Եթե հանձնաժողովի անդամը, վստահված անձը կամ դիտորդը գտնում է, որ քվեարկության ընթացքում տեղի է ունեցել սույն օրենսգրքով նախատեսված քվեարկության կարգի խախտում, ապա իրավունք ունեն պահանջելու,

որ իրենց գնահատականն արձանագրվի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում:»:

Նույն օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն.

«Ազգային ժողովի, Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ տարածքային ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության արդյունքների ամփոփման վերաբերյալ արձանագրություն չի կազմում, քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում ուսումնասիրում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումները, ուսումնասիրության արդյունքներն ամփոփում է հանձնաժողովի նիստում և այդ մասին ընդունած որոշումը ներկայացնում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով:»:

Միայն 371 (կամ տեղամասերի ընդհանուր թվի 18.4%-ում) տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում են կատարվել թվով 669 գրառումներ, իսկ 1639 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում որևէ գրառում առկա չէ:

Թվով 2010 տեղամասերից միայն 1 տեղամասի (0.04%) քվեարկության արդյունքների արձանագրություններում է առկա նշում հատուկ կարծիք ունենալու մասին: Ուշագրավ է, որ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների ընդհանուր թվով 20.012 անդամներից միայն 1-ն (0.004%) է ներկայացրել հատուկ կարծիք:

2018 թվականի դեկտեմբերի 14-ին բոլոր 38 տարածքային ընտրական հանձնաժողովները կայացրել են որոշումներ «2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություններում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ», որոնցով ամրագրվել է, որ 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններում համապատասխան տարածքային ընտրական հանձնաժողովի սպասարկման տարածքում կազմավորված տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրը՝ 09.12.2018թ., արձանագրված խախտումների վերաբերյալ գնահատականները որևէ ազդեցություն չեն ունեցել քվեարկության արդյունքների վրա:

Ժգ) Դիմում բողոքների քննարկում

Ընտրական օրենսգրքի 47-49 հոդվածները «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի սկզբունքներին համապատասխան և ընտրական հարաբերությունների առանձնահատկությունների հաշվառմամբ մանրամասն կանոնակարգել է հանձնաժողովների որոշումների, գործողությունների (անգործության) բողոքարկման կարգն ու պայմանները:

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման ընթացքում մինչև քվեարկության օրը Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին է ներկայացվել 25 դիմում, որոնցից 5-ը դիմում են, 1-ը՝

պարզաբանման պահանջով դիմում, 17-ը՝ տեղեկատվության հարցմամբ դիմումներ, 2-ը առաջարկություն:

Ներկայացված բոլոր դիմումները Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 47-րդ, 48-րդ և 49-րդ հոդվածների պահանջներին համապատասխան քննարկվել են Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից և կայացվել են համապատասխան որոշումներ: Դիմումների քննարկման օրվա և ժամի մասին դիմումատուները եղել են պատշաճ ծանուցված, իսկ դիմումների քննության արդյունքում կայացված որոշումները սահմանված կարգով ուղարկվել են դիմումատուներին և հրապարակվել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի պաշտոնական կայքում: Բոլոր այն դեպքերում, երբ դիմումատուները ներկայացել են իրենց դիմումների քննարկմանը, ապահովվել է վերջիններիս լսվելու իրավունքը:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն. «Օպերատիվ լուծում պահանջող հարցերի վերաբերյալ ընտրական հանձնաժողովները ձեռնարկում են համապատասխան միջոցներ: Նման դեպքերում առանձին ակտի տեսքով որոշումների ընդունումը պարտադիր չէ:»: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կարգադրությամբ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում ստեղծվել է իրավիճակային վերլուծության կենտրոն, որտեղ գործել է նաև թեժ գիծ:

Քվեարկության օրը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում գործող թեժ գծով, զանգվածային լրատվության միջոցներում և տարբեր էլեկտրոնային կայքերում տեղ գտած ընտրախախտումների վերաբերյալ տեղեկություններն օպերատիվ կարգով ուսումնասիրվել են իրավիճակային վերլուծության կենտրոնի կողմից, դրանցում ներկայացվող տեղեկությունների իսկությունը և փաստական հանգամանքները պարզվել են համապատասխան ընտրական հանձնաժողովների, պետական այլ մարմինների հետ և տեղեկությունների հաստատման պարագայում տրվել են համապատասխան ցուցումներ կամ հանձնարարություններ: Քվեարկության օրը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ու իրավիճակային վերլուծության կենտրոնն օպերատիվ կարգով արձագանքել են չորս տասնյակից ավելի կայքերում տեղ գտած ավելի քան 120 հաղորդումներին, ստուգվել են հրապարակվող հանգամանքները և տրվել մեկնաբանություններ: Մեկնաբանությունների ու պարզաբանումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը հենց քվեարկության օրը զետեղվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի պաշտոնական կայքում:

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի 2018թ. դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրությունների քվեարկության օրը թվով 1 տարածքային ընտրական հանձնաժողով սահմանված կարգով ներկայացված է եղել 1 դիմում՝ ընտրողի կողմից: Ներկայացված դիմումը թիվ 16 տարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից վերահասցեագրման կարգով ներկայացվել է ոստիկանություն:

Քվեարկության օրվանից հետո թվով 38 տարածքային ընտրական հանձնաժողովներից 26-ում ստացվել են ընդհանուր առմամբ թվով 26 դիմում-բողոք (բացառապես դիտորդական առաքելություն իրականացրած թվով երկու հասարակական կազմակերպությունների կողմից), որոնց ուսումնասիրությամբ տարածքային ընտրական հանձնաժողովները կայացրել են թվով 26 որոշում: Վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին որոշում ընդունելու դեպքում տարածքային ընտրական հանձնաժողովները դիմումներում ներկայացված հանգամանքները գնահատել են որպես հաղորդումներ, գնահատել դրանք սեփական նախաձեռնությամբ հարուցված վարչական վարույթների շրջանակներում և դիմումներով ներկայացված հանգամանքներին տվել իրավական գնահատականներ:

Տարածքային ընտրական հանձնաժողովներն իրենց կողմից ընդունված որոշումներով միջնորդել են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին՝ ուժը կորցրած ճանաչել այն տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահների՝ ընտրական հանձնաժողովում ընդգրկվելու որակավորման վկայականը, ովքեր թույլ են տվել ընտրական օրենսգրքի պահանջների խախտումներ: Ընդհանուր առմամբ ներկայացվել է միջնորդություն թվով 10 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահների և 3 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամների վերաբերյալ: Դիմումներում նշված հանգամանքների ուսումնասիրմամբ թվով 5 դեպքերում, տարածքային ընտրական հանձնաժողովները հաղորդումներ են ներկայացրել իրավապահ մարմիններին:

Քվեարկության օրվանից հետո Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում ստացվել են թվով 7 դիմումներ, որոնցից 1-ը դիմում առաջարկություն է և վերաբերվել է նախընտրական քարոզչությանը, 2-ը՝ տեղեկատվության հարցում են իրենցից ներկայացնում և 4-ը դիմում-բողոքներ:

Բոլոր դիմում-բողոքները սահմանված կարգով և ժամկետներում քննարկվել են: Ներկայացված դիմում-բողոքներից մեկի քննության արդյունքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը որոշեց ուժը կորցրած ճանաչել թիվ 31/56 ընտրական տեղամասի հանձնաժողովի բոլոր անդամների որակավորման վկայականները:

ժդ) Դատարան ներկայացված հայցադիմումները և դրանց քննությունը

2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման ընթացքում ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարան է ներկայացվել 2 հայցադիմում: Նշված վարչական գործերից մեկով կայացվել է գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ, որով հայցը մերժվել է, իսկ մյուս գործով՝ հայցադիմումի ընդունումը մերժվել է:

Առկա չէ, որևէ դատական ակտ, որով փաստվել է անձանց ընտրական իրավունքների խախտում: Դատական ակտերով Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումները կամ գործողությունները ոչ իրավաչափ չեն ճանաչվել:

Ժե) Ընտրությունների արդյունքների բողոքարկում

Ընտրական օրենսգրքի 48-րդ հոդվածի 15-րդ մասի համաձայն.

«Ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու մասին դիմում ընտրությունների արդյունքներն ամփոփող ընտրական հանձնաժողով կարող է ներկայացվել ընտրության արդյունքներն ամփոփելու համար սույն օրենսգրքով սահմանված համապատասխան ժամկետից առնվազն 2 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18.00-ն: Ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու մասին դիմումների քննարկումը կատարվում է ընտրությունների արդյունքների ամփոփման շրջանակում, և դրանց վերաբերյալ առանձին որոշում չի կայացվում»:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում չի ստացվել դիմում Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու մասին:

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի համաձայն՝ Ազգային ժողովի ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը լուծում է Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը:

Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 102-րդ հոդվածի համաձայն. «Ազգային ժողովի ընտրությունների արդյունքով սույն օրենսգրքի 95-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 97-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, 99-րդ հոդվածով ընդունված որոշումների վիճարկման մասին դիմումներ սահմանադրական դատարան կարող են ներկայացվել համապատասխան որոշման հրապարակման օրվանից հետո՝ 5-րդ օրը՝ մինչև ժամը 18.00-ն»:

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի 2018 թվականի դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշումը իրավասու սուբյեկտների կողմից չի վիճարկվել սահմանադրական դատարանում:

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ՝

Տ. ՄՈՒԿՈՒՉՅԱՆ